

LIETUVOS VYRIAUSIASIS ADMINISTRACINIS TEISMAS

SPRENDIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2015 m. gegužės 21 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Audriaus Bakavecko, Anatolijaus Baranovo, Irmanto Jarukaičio (kolegijos pirmininkas), Vaidos Urmonaitės-Maculevičienės ir Skirgailės Žalimienės (pranešėja),

sekretoriaujant Gretai Maselskienei,

dalyvaujant atsakovo Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos atstovei E. L.,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo norminę administracinę bylą pagal Lazdijų rajono apylinkės teismo ir Prienų rajono apylinkės teismo prašymus ištirti, ar Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. birželio 27 d. įsakymu patvirtintų Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 58.36 punktas (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) ir 58.28 punktas (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) ta apimtimi, kuria numatoma, jog jei gyvūnas paimamas apie tai nepranešus nustatyta tvarka, laikoma, kad gyvūnas paimtas neteisėtai, o jį paėmęs asmuo privalo atlyginti žalą gamtai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.246–6.249 straipsnių nuostatomis bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintiems teisinės valstybės, teisės aktų hierarchijos principams.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I.

1. Pareiškėjas Lazdijų rajono apylinkės teismas 2014 m. gruodžio 5 d. nutartimi kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą, prašydamas ištirti, ar Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 258 „Dėl Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių (toliau – ir Taisyklės) 58.36 punktas (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) ir 58.28 punktas (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) ta apimtimi, kuria numatyta, jog jei gyvūnas paimamas apie tai nepranešus nustatyta tvarka, laikoma, kad gyvūnas paimtas neteisėtai, o jį paėmęs asmuo privalo atlyginti žalą gamtai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK, Civilinis kodeksas) 6.246–6.249 straipsnių nuostatomis bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – ir Konstitucija) įtvirtintiems teisinės valstybės, teisės aktų hierarchijos principams.

2. Pareiškėjo Lazdijų rajono apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 5 d. nutartyje nurodyti šie teisiniai argumentai, kuriais grindžiamos abejonės dėl ginčijamos nuostatos teisėtumo:

2.1. Taisyklių 58.36 punkte (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) ir 58.28 punkte (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas gali būti suprantamas tik taip, kad tuo atveju, kai konstatuojami Taisyklių 58.36 punkte numatyti asmens veiksmai, atsiranda jo pareiga įstatymo numatyta tvarka atlyginti žalą gamtai ir ši jo pareiga atsiranda neatsižvelgiant į jokiais kitas teisiškai reikšmingas aplinkybes. Tačiau Taisyklių 76 punkte nustatyta, kad asmenys, pažeidę Taisykles, traukiami administracinėn, civilinėn ar baudžiamojon atsakomybėn įstatymų nustatyta tvarka. Pareiškėjas cituoja CK 6.246–6.249 straipsnių nuostatas bei nurodo, jog šis teisinis reguliavimas suprantamas taip, kad asmuo turi pareigą atlyginti padarytą žalą tik nustačius visas keturias teisiškai reikšmingas sąlygas: žalos padarymo faktą, neteisėtus veiksmus, asmens kaltę ir priežastinį ryšį tarp asmens neteisėtų kaltų veiksmų ir atsiradusios turtinės prievolės atlyginti padarytą žalą. Įvertinus šį teisinį reglamentavimą, pareiškėjui kyla abejonė, ar Taisyklių 58.36 punktas (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) ir 58.28 punktas (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) ta apimtimi, kuria numatyta, jog jeigu gyvūnas paimamas apie tai nepranešus nustatyta tvarka, laikoma, kad gyvūnas paimtas neteisėtai, o jį paėmęs asmuo privalo atlyginti žalą gamtai, neprieštarauja CK 6.246–6.249 straipsniuose įtvirtintoms nuostatomis.

2.2. Aiškindamas Konstitucijos 54 straipsnį, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – ir Konstitucinis Teismas) 2005 m. gegužės 13 d. nutarime yra pažymėjęs, kad įstatymų leidėjas turi uždrausti veiksmus, darančius žalą natūraliai gamtinei aplinkai, jos objektams, ir nustatyti teisinę atsakomybę už tokius veiksmus. Minėti draudimai bei teisinė atsakomybė už šių draudimų nepaisymą turi būti nustatyti tik įstatymu, o šių draudimų įgyvendinimo tvarka gali būti reglamentuojama ir poįstatyminiuose teisės aktuose. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo (toliau – ir Medžioklės įstatymas) 5 straipsnio 2 dalies 1 punkte, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai (toliau – ir Aplinkos ministerija) suteikta teisė tvirtinti Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisykles, kuriose ji nustato: medžiojamųjų gyvūnų rūšių sąrašą ir šių gyvūnų medžioklės terminus; draudžiamus ir leidžiamus medžioklės būdus ir jų taikymo terminus, draudžiamus ir leidžiamus naudoti įrankius; medžiojamųjų gyvūnų, kurių medžiojimas yra ribojamas, sąrašą ir kasmetinio jų sumedžiojimo limitų Lietuvos Respublikoje bei atskiruose medžioklės plotų vienetuose nustatymo tvarką; saugaus elgesio medžioklėje reikalavimus bei kitus medžiojimo reikalavimus. Pareiškėjas remiasi Konstitucinio Teismo bei Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika bei teigia, kad teisė Taisyklėse nustatyti teisinę atsakomybę už draudimo nepaisymą Aplinkos ministerijai nedeleguota, ji, žemesnės teisinės galios teisės aktu nustatydamas teisinę atsakomybę už tam tikrų draudimų nepaisymą, sureguliuo tuos visuomeninius santykius, kurie gali būti reguliuojami tik aukštesnės galios teisės aktais (įstatymu), be to, nustatė tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruoja su aukštesnės galios teisės akte nustatytu reguliavimu, todėl pareiškėjui kyla abejonė, ar Lietuvos Respublikos aplinkos ministras, Taisyklių 58.36 punkte (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija), 58.28 punkte (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) nustatydamas civilinę atsakomybę už įtvirtinto draudimo nepaisymą, neviršijo savo kompetencijos, ar priimdamas teisės aktą laikėsi subordinacijos pagal juridinę galią, ar tokie teisėkūros subjekto veiksmai neprieštarauja Konstitucijoje įtvirtintiems teisės aktų hierarchijos principui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

3. Pareiškėjas Prienų rajono apylinkės teismas 2014 m. gruodžio 9 d. nutartimi kreipėsi į Lietuvos vyriausiąją administracinį teismą, taip pat prašydamas ištirti, ar Taisyklių 58.36 punktas (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) ir 58.28 punktas (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) ta apimtimi, kuria numatyta, jog jei gyvūnas paimamas apie tai nepranešus nustatyta tvarka, laikoma, kad gyvūnas paimtas neteisėtai, o jį paėmęs asmuo privalo atlyginti žalą gamtai, neprieštarauja CK 6.246–6.249 straipsnių nuostatomis bei Konstitucijoje įtvirtintiems teisinės valstybės, teisės aktų hierarchijos principams. Šis prašymas grindžiamas iš esmės analogiškais teisiniais argumentais, kaip ir suformuluotais pareiškėjo Lazdijų rajono

apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 5 d. nutartyje. Šiai administracinei bylai pagal pareiškėjo Prienu rajono apylinkės teismo prašymą buvo suteiktas bylos Nr. I-6-502/2015.

4. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko 2015 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. TP-4 administracinės bylos Nr. I-6-502/2015 ir Nr. I-4-822/2015 sujungtos į vieną bylą, kuriai suteiktas bylos Nr. I-4-822/2015.

II.

5. Rengiant norminę administracinę bylą nagrinėti Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme, gauti atsakovo Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos atsiliepimai, kuriuose prašoma pripažinti Taisyklių 58.36 punktą (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) ir 58.28 punktą (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) ta apimtimi, kad gyvūnas paimtas neteisėtai, o jį paėmęs asmuo privalo atlyginti žalą gamtai, teisėtai. Atsakovo atsiliepimai grindžiami šiais esminiais teisiniais argumentais:

5.1. Konstitucijos 54 straipsnyje numatyta valstybės pareiga rūpintis natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, taip pat prižiūrėti, kad su saiku būtų naudojami, atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai. Valstybės teisių ir pareigų apimtį dėl laukinių gyvūnų nustato įstatymo lygmens ir poįstatyminių teisės aktų sistema: Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas, Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių ir bendrijų įstatymas, Lietuvos Respublikos mėgėjų žvejybos įstatymas, Medžioklės įstatymas ir kiti teisės aktai, kuriuose nustatytos laukinių gyvūnų naudojimo, priežiūros taisyklės, laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimo tvarka ir pan. CK 4.41 straipsnyje numatyta, jog gyvūnų savininkas, įgyvendindamas nuosavybės teisę, privalo laikytis gyvūnų apsaugą ir jų laikymą reglamentuojančių įstatymų, kitų teisės aktų reikalavimų. Atsakovo teigimu, iš Medžioklės įstatymo 3 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatų matyti, kad įstatymų leidejas aiškiai įtvirtino laisvėje esančių medžiojamųjų gyvūnų nuosavybės teisę, nustatydamas baigtinį subjektų sąrašą: valstybė, medžiojamųjų plotų naudotojas ir medžiojamąjį gyvūną sumedžiojęs asmuo (medžioklės trofėjaus atveju). Atsakovo manymu, įvardyti subjektai, kaip nuosavybės teisės turėtojai, turi visas iš šios teisės kylančias teises ir pareigas (teisę naudoti išteklius įstatymų nustatyta tvarka, pareigą, kad dėl tokio naudojimosi nebūtų padaryta teisės aktais draudžiama žala medžiojamiesiems gyvūnams ir pan.). Medžioklės įstatyme taip pat aiškiai įtvirtintos teisės medžioti įgijimo sąlygos. Be to, teisės aktuose nėra daromas skirtumas tarp laisvėje esančių gyvūnų medžiojamųjų gyvūnų ir tarp laisvėje esančių nugaišusių, ar dėl kitų priežasčių žuvusių medžiojamųjų gyvūnų. Atsakovas nurodo, jog iš įvardytų teisės aktų kyla valstybės pareiga pasirūpinti medžiojamųjų gyvūnų priežiūra (tausoti ir racionaliai naudoti), nugaišusių, dėl kitų priežasčių žuvusių gyvūnų tinkamu likvidavimu.

5.2. Įpareigojimas Aplinkos ministerijai parengti Taisyklės įtvirtintas Medžioklės įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 1 punkte. Taisyklių pagrindinis tikslas – nustatyti medžiojamųjų gyvūnų rūšių sąrašą ir šių gyvūnų medžioklės terminus, medžioklės būdus ir jų taikymo terminus, draudžiamus ir leidžiamus naudoti įrankius, medžiojamųjų gyvūnų, kurių medžiojimas yra ribojamas, sąrašą, kasmetinio jų sumedžiojimo limitų nustatymo atskiruose medžioklės plotų vienetuose ir Lietuvos Respublikoje tvarką, saugaus elgesio medžioklėje ir kitus medžiojimo reikalavimus (Taisyklių 1 p.). Atsakovas pažymi, kad siekiant užtikrinti laisvėje esančių medžiojamųjų gyvūnų tinkamą priežiūrą, galimybę kontroliuoti populiaciją, Lietuvos Respublikoje yra įtvirtinta regioninė laisvėje esančių medžiojamųjų gyvūnų išteklių kontrolės sistema. Medžioklės įstatymo 12 straipsnyje yra įtvirtintos medžioklės plotų naudotojų teisės ir pareigos. Siekiant Medžioklės įstatyme įvardytų tikslų, taip pat siekiant reglamentuoti ir su medžioklės teisiniais santykiais susijusias situacijas, IX Taisyklių skyriuje „Su medžiokle susijusi draudžiama veikla“ pateiktas draudžiamų veikų sąrašas, tarp jų ir tiesiogiai su medžiojamųjų gyvūnų naudojimu nesusijusios veikos, prie kurių priskirtinas ir ginčijamo Taisyklių punkto draudimas. Šiuo Taisyklių punktu, kaip ir kitomis Taisyklių nuostatomis, siekiama įgyvendinti Aplinkos ministerijai pavestus uždavinius medžioklės teisinių santykių srityje.

5.3. Ginčijamame Taisyklių punkte įtvirtintas draudimas pasisavinti medžioklės plotų vienetą rastus nugaišusius, per susidūrimą su transporto priemonėmis ar dėl kitų priežasčių žuvusius medžiojamuosius gyvūnus ar jų dalis negavus kompetentingų institucijų leidimo. Antrajame

ginčijamo punkto sakinyje pakartotinai akcentuojama, kad asmens priešingas įtvirtintai taisyklei (draudžiama pasisavinti nepranešus) elgesys bus laikomas teisei priešingu elgesiu, o jei dėl tokio elgesio bus padaryta žala aplinkai – kompetentingos institucijos gali reikalauti tokios žalos atlyginimo. Pastaroji nuostata kyla iš bendrojo Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo (toliau – ir Aplinkos apsaugos įstatymas) 33 straipsnyje suformuluoto principo, jog kompetentingi asmenys turi teisę pareikšti ieškinį, kai padaryta žalos valstybės interesams. Taisyklių nuostata, kurios teisėtumas kvestionuojamas, buvo įtvirtinta siekiant užkirsti kelią tokioms praktinėms situacijoms, kuriose į eismo įvykį, mirtinai / nemirtinai sužalojus gyvūną, patekęs asmuo pasisavina sužalotą gyvūną, nepranešęs kompetentingoms institucijoms. Šia nuostata taip pat siekiama realizuoti valstybinių išteklių (laisvėje esančių laukinių medžiojamųjų gyvūnų) kontrolės funkciją – nustačius pareigą pranešti apie rastą negyvą medžiojamąjį gyvūną surenkami tikslesni duomenys apie tam tikros populiacijos natūralius praradimus, taip pat apie asmenų veiksmų sąlygotus medžiojamosios gyvūnijos praradimus. Šie duomenys yra svarbūs siekiant nustatyti papildomą apsaugą tam tikroms gyvūnų rūšims, taip pat siekiant valstybiniu mastu reguliuoti sumedžiojamų gyvūnų skaičių. Tokiu teisiniu reguliavimu siekiama įgyvendinti gyvūnų sveikatos apsaugos funkciją – akivaizdu, kad net ir negyvi gyvūnai gali tapti potencialiu grėsmės sveikatai šaltiniu, gyvūnų ligų židiniu ir pan.

5.4. Dėl civilinės atsakomybės sąlygų atsakovas pažymi, jog priešingas asmens elgesys, nei yra įtvirtinta ginčijamoje normoje, yra laikomas asmens neteisėtu elgesiu (neteisėtais veiksmais) – „nepranešė“, „negavo leidimo“ ir „pasisavino“, o dėl tokio elgesio kilusi žala gamtai (žala) turi būti atlyginta neteisėtai veikusio asmens. Atsakovo teigimu, žalos padarymo faktas nėra preziumuojamas. Tiek žalos egzistavimas, tiek jos dydis bei kitos civilinės atsakomybės sąlygos turi būti įrodinėjamos teisės aktų nustatyta tvarka kiekvienoje konkrečioje situacijoje. Ginčijama nuostata „privalo atlyginti žalą gamtai“ kyla iš Aplinkos apsaugos įstatyme įtvirtintos pareigos – žalą gamtai sukėlęs asmuo privalo ją atlyginti. Todėl kiekvienu atveju, jei dėl nugaišusio ar žuvusio gyvūno pasisavinimo (už ką asmuo baudžiamas pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ir ATPK) 85 str.) nustatomas ir žalos gamtai padarymo faktas, pažeidėjas atsako ne tik pagal ATPK, bet ir turi pareigą nustatytą žalą atlyginti. Atsakovas nurodo, kad ginčijamos nuostatos taikymo atveju ir siekiant asmenį patraukti civilinės atsakomybės turi būti įrodytos visos civilinės atsakomybės sąlygos, todėl ginčijamas Taisyklių punktas neprieštarauja CK 6.246–6.249 straipsniams.

5.5. Vertinant kvestionuojamo Taisyklių punkto atitiktį konstituciniam teisinės valstybės ir teisės aktų hierarchijos principams, būtina pažymėti, kad Taisyklėse įtvirtinta nuostata turi būti aiškinama sistemiškai, visų konkretų teisinį santykį reglamentuojančių teisės aktų kontekste. Nagrinėjamu atveju yra svarbus teisės aktų, užtikrinančių aplinkos apsaugą, konkrečiai – laukinių medžiojamųjų gyvūnų apsaugą, taikymas. Laukinių medžiojamųjų gyvūnų apsauga, kaip ir kitų gamtos elementų, apsauga sureglamentuota specialiaisiais teisės aktais, o Aplinkos apsaugos įstatymo 33 straipsnio 1 dalies 2 punkte yra numatyta Aplinkos ministerijos pareigūnų, kitų įstatymų įgaliotų pareigūnų teisė pareikšti ieškinį, kai padaryta žalos valstybės interesams. Ši Aplinkos apsaugos įstatymo nuostata ir Medžioklės įstatymo 17 straipsnyje įtvirtinta fizinių ir juridinių asmenų civilinė, administracinė ir baudžiamoji atsakomybė leidžia daryti išvadą, jog tais atvejais, kuomet asmenys veikimu ar neveikimu padaro žalą valstybės interesams, šiuo atveju – žalą gamtai, pasisavinus nugaišusį ar žuvusį medžiojamąjį gyvūną, kompetentingi asmenys turi teisę kreiptis su ieškiniu dėl tokios žalos atlyginimo. Viena iš šias nuostatas detalizuojančių poįstatyminio lygmens teisės akto nuostatų – ginčijamas Taisyklių punktas. Atsakovo manymu, teisės aktų hierarchijos principas nėra pažeistas ginčijamame Taisyklių punkte papildomai akcentavus, kad nesilaikius draudimo asmuo bus laikomas veikiantis neteisėtai ir dėl tokio elgesio jam gali kilti atsakomybė (ne naujai įtvirtinta, o pakartota Aplinkos apsaugos įstatyme ir Medžioklės įstatyme nustatyta civilinę atsakomybę numatanti nuostata).

Išplėstinė teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

III.

6. Pareiškėjai Lazdijų rajono apylinkės teismas ir Prienų rajono apylinkės teismas nagrinėjamoje norminėje administracinėje byloje iškėlė klausimą dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 258 „Dėl Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 58.36 punkto (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) ir 58.28 punkto (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) ta apimtimi, kuria numatyta, jog jei gyvūnas paimamas apie tai nepranešus nustatyta tvarka, laikoma, kad gyvūnas paimtas neteisėtai, o jį paėmęs asmuo privalo atlyginti žalą gamtai, atitikties Civilinio kodekso 6.246–6.249 straipsnių nuostatomis bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintiems teisinės valstybės, teisės aktų hierarchijos principams.

7. Taisyklių 58.36 punkte (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) bei 58.28 punkte (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) nustatyta, kad draudžiama pasisavinti medžioklės plotų vienetė rastus nugaišusius, per susidūrimą su transporto priemonėmis, žemės ūkio technika ar dėl kitų priežasčių žuvusius medžiojamuosius gyvūnus ar jų dalis, prieš paimant gyvūną iš radimo vietos apie tai nepranešus medžioklės plotų naudotojui ir atitinkamam Aplinkos ministerijos regiono aplinkos apsaugos departamentui ar departamento rajono (miesto) agentūrai ir negavus atitinkamo Aplinkos ministerijos regiono aplinkos apsaugos departamento ar departamento rajono (miesto) agentūros leidimo pasiimti šiuos gyvūnus ar jų dalis. Jei gyvūnas paimamas apie tai nepranešus nustatyta tvarka, laikoma, kad gyvūnas paimtas neteisėtai, o jį paėmęs asmuo privalo atlyginti žalą gamtai.

8. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, jog iš Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ir ABTI) šešioliktojo skirsnio, nustatančio pareiškimų ištirti norminių administracinių aktų teisėtumą nagrinėjimo tvarką, matyti, kad norminės administracinės bylos nagrinėjimo ribas, visų pirma, apibrėžia pareiškėjo pareiškime pateiktas prašymas, jo apimtis, taip pat šį prašymą pagrindžiantys teisiniai argumentai. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje yra pažymėta, kad būtent teismo nutartis prašyti ištirti norminio administracinio akto teisėtumą yra tas procesinis dokumentas, kuris apibrėžia iškeliama norminės administracinės bylos nagrinėjimo dalyką bei ribas ir pagal kurį ši byla turi būti nagrinėjama (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 21 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimą administracinėje byloje Nr. I⁶⁶²-11/2013, 2011 m. gruodžio 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-3065/2011). Atsižvelgusi į tai, kas pirmiau paminėta, išplėstinė teisėjų kolegija šioje byloje nagrinės pareiškėjų prašymus ir vertins ginčijamos Taisyklių nuostatos teisėtumą Lazdijų rajono apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 5 d. ir Prienų rajono apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartyse suformuluotų prašymų (dalyko bei argumentų) ribose.

9. Aiškumo dėlei pirmiausia reikia pažymėti, kad ginčo teisinis reguliavimas yra sudarytas iš dviejų savarankiškų nuostatų ir nustato dvi teisiškai reikšmingas taisykles: pirma, jei gyvūnas paimamas apie tai nepranešus nustatyta tvarka, laikoma, kad gyvūnas paimtas neteisėtai; antra, asmuo, paėmęs gyvūną, apie tai nepranešęs nustatyta tvarka, privalo atlyginti žalą gamtai. Iš pareiškėjų prašymuose suformuluotų argumentų, kuriais yra iškelta abejonė dėl Taisyklių 58.36 punkto (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) bei 58.28 punkto (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) antrojo sakinio atitikties Civilinio kodekso 6.246–6.249 straipsnių nuostatomis bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintiems teisinės valstybės, teisės aktų hierarchijos principams, matyti, jog pareiškėjai abejoja būtent tos Taisyklių ginčijamo punkto antrojo sakinio dalies, kurioje nustatyta, jog asmuo, paėmęs gyvūną, apie tai nepranešęs nustatyta tvarka, privalo atlyginti žalą gamtai, teisėtumu, t. y. pareiškėjai savo prašymuose *de facto* nekelia klausimo dėl tos minėto sakinio dalies, kurioje įtvirtinta, jog, jei gyvūnas paimamas apie tai nepranešus nustatyta tvarka, laikoma, kad gyvūnas paimtas neteisėtai, teisėtumu. Kartu pažymėtina ir tai, jog pareiškėjų nagrinėjamose individualiose bylose kilę ginčai dėl žalos gamtai atlyginimo taip pat iš esmės yra siejami tik su tos Taisyklių ginčijamo punkto antrojo sakinio dalies, kurioje nustatyta, jog asmuo, paėmęs gyvūną, apie tai nepranešęs nustatyta tvarka, privalo atlyginti žalą gamtai, taikymu. Tokiu būdu, atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, yra pagrindas konstatuoti, kad

nagrinėjama atveju nesant suformuluotos pagrįstos abejonės dėl ginčo teisinio reguliavimo nuostatos, įtvirtinančios, jog jei gyvūnas paimamas apie tai nepranešus nustatyta tvarka, laikoma, kad gyvūnas paimtas neteisėtai, atitiktis aukštesnės galios teisės aktams bei konstituciniams principams, ši nuostata nepatenka į šios norminės bylos tyrimo objektą. Ši teisės nuostata nagrinėjama atveju reikšminga tik tiek, kiek ji apibrėžia subjektą, kuriam tenka pareiga atlyginti žalą gamtai (konkrečiai kalbant – sąvoką „jį paėmęs asmuo“).

10. Taigi konstatuotina, kad nagrinėjamoje byloje bus tirama Taisyklių 58.36 punkto (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) bei 58.28 punkto (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) antrojo sakinio dalies, kurioje nustatyta, jog asmuo, paėmęs gyvūną, apie tai nepranešęs nustatyta tvarka, privalo atlyginti žalą gamtai, atitiktis Civilinio kodekso 6.246–6.249 straipsnių nuostatomis bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintiems teisinės valstybės, teisės aktų hierarchijos principams.

IV.

11. Pažymėtina, jog Taisyklių 58.36 punkte (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) bei 58.28 punkte (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) įtvirtintas draudimas pasisavinti medžioklės plotų vienetu rastus nugaišusius, per susidūrimą su transporto priemonėmis, žemės ūkio technika ar dėl kitų priežasčių žuvusius medžiojamuosius gyvūnus ar jų dalis, apie tai nepranešus medžioklės plotų naudotojui ir kompetentingoms institucijoms bei negavus iš jų leidimo. Ginčo nuostata įtvirtina, kad asmuo, pažeidęs minėtą draudimą, t. y. paėmęs medžiojamąjį gyvūną ir apie tai nepranešęs nustatyta tvarka, privalo atlyginti žalą gamtai. Tokiu būdu Aplinkos ministerija ginčijamoje Taisyklių nuostatoje asmeniui, nesilaikiusiam minėtuose Taisyklių punktuose įtvirtinto reikalavimo, t. y. paėmusiam nugaišusį ar žuvusį medžiojamąjį gyvūną ir apie tai nepranešusiam Taisyklėse nustatyta tvarka, įtvirtino besąlygišką civilinės atsakomybės taikymą (pareigą atlyginti žalą gamtai), neatsižvelgiant į civilinei atsakomybei atsirasti teisiškai reikšmingų aplinkybių visumą. Tačiau pabrėžtina, jog, nustatydama tokį teisinį reguliavimą, Aplinkos ministerija yra saistoma *inter alia* iš konstitucinio teisinės valstybės principo išplaukiančių teisėkūros subjektui keliamų reikalavimų.

12. Konstitucinis Teismas, aiškindamas konstitucinį teisinės valstybės principą, ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas – universalus principas, kuriuo yra grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija, kad konstitucinis teisinės valstybės principas aiškintinas neatsiejamai nuo Konstitucijos preambulėje skelbiamo atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekio, kad minėto konstitucinio principo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose. Šio principo esmė – teisės viešpatavimas. Konstitucinis teisinės valstybės principas – itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų. Juo turi būti vadovaujama ir kuriant teisę, ir ją įgyvendinant (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d., 2012 m. vasario 6 d., 2012 m. liepos 3 d. ir kt. nutarimai). Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams, *inter alia* tai, kad teisėkūros subjektai teisės aktus gali leisti tik neviršydami savo įgaliojimų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2010 m. kovo 22 d., 2013 m. balandžio 2 d. ir kt. nutarimai). Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja ir teisės aktų hierarchiją, *inter alia* tai, kad poįstatyminiai teisės aktai negali prieštarauti įstatymams, konstituciniams įstatymams ir Konstitucijai, kad poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais, kad poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo normų taikymo aktas, nepaisant to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*) taikymo, ar nuolatinio galiojimo (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 6 d., 2009 m. balandžio 29 d., 2009 m. spalio 8 d., 2011 m. birželio 9 d. nutarimai). Konstitucinis teisinės valstybės principas neleidžia poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti santykių, kurie gali būti reguliuojami tik įstatymu, taip pat poįstatyminiais teisės aktais nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatyme, nebūtų grindžiamas įstatymais (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d., 2009 m. birželio 22 d., 2013 m. lapkričio 6 d. ir kt. nutarimai).

13. Šiame kontekste paminėtina, kad Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, yra konstatavęs, kad šioje dalyje yra „įtvirtinta įstatymų leidėjo pareiga išleisti įstatymą ar įstatymus, nustatančius žalos atlyginimą asmeniui už jam padarytą materialinę ir moralinę žalą“ (Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas). Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarime konstatuota, kad Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje „aiškiai nurodoma, kokia teisės akto forma turi būti reguliuojamas materialinės ir moralinės žalos atlyginimas“ – tai turi būti padaryta įstatymu (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, jog nors Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies nuostata skirta asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimui, o nagrinėjamoje norminėje administracinėje byloje aktualus asmens padarytos žalos gamtai atlyginimo klausimas, tačiau iš minėtos Konstitucijos nuostatos bei Konstitucinio Teismo išaiškinimų matyti, kad žalos atlyginimo santykių, kurie *inter alia* yra susiję su žmogaus teisėmis, pareigomis bei jų įgyvendinimu, reguliavimui yra skiriama ypatinga reikšmė.

14. Be to, Konstitucinis Teismas taip pat yra išaiškinęs, kad pagal Konstituciją su žmogaus teisių ir laisvių turinio apibrėžimu, jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijusį teisinį reguliavimą galima nustatyti tik įstatymu ir tada, kai Konstitucija nereikalauja, kad tam tikri su žmogaus teisėmis, jų įgyvendinimu susiję santykiai būtų reguliuojami įstatymais. Juos galima reguliuoti ir poįstatyminiais teisės aktais (*inter alia* žmogaus teisių įgyvendinimo procesinius (procedūrinius) santykius ir pan.), bet jokiais aplinkybėmis poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti asmens teisės atsiradimo sąlygų, riboti teisės apimties; poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti ir tokio su žmogaus teisėmis, jų įgyvendinimu susijusių santykių teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytu įstatyme (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 5 d. nutarimas).

15. Kaip jau buvo pirmiau nustatyta, ginčijama Taisyklių nuostata Aplinkos ministerija poįstatyminiame teisės akte sureguliuavo žalos atlyginimo santykius, įtvirtindama teisinės atsakomybės taikymą (prievolę atlyginti žalą gamtai) asmeniui, paėmusiam nugaišusį ar žuvusį medžiojamąjį gyvūną ir apie tai nepranešusiam Taisyklėse nustatyta tvarka. Šiuo atveju nustačius, kad pareiga atlyginti žalą gamtai yra teisinės atsakomybės taikymas, t. y. asmens teisės iš esmės ribojanti poveikio priemonė, tokios atsakomybės taikymo pagrindai galėjo būti įtvirtinti tik įstatyme. Taigi Aplinkos ministerijai poįstatyminiame teisės akte nustačius savarankišką asmens, pažeidusio Taisyklėse nustatytą draudimą, atsakomybės atsiradimo pagrindą, t. y. įtvirtinus teisinį reglamentavimą, kuris galėtų būti nustatytas tik įstatyme, buvo pažeistas konstitucinis teisinės valstybės principas ir iš šio principo bei kitų konstitucinių imperatyvų kylantys reikalavimai teisėkūros subjektams, *inter alia* teisės aktų hierarchijos principas.

16. Be to, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje nuosekliai pabrėžia viešojo administravimo subjektų pareigą veikti tik pagal aukštesnės galios teisės aktais jiems suteiktą kompetenciją, nurodydamas, kad viešojo administravimo subjektų kompetencija turi būti nustatyta įstatymu, veikla vykdoma tik jiems priskirtos kompetencijos ribose, bet kokie viešojo administravimo subjektų veiksmai ar sprendimai, priimti viršijant nustatytą kompetenciją, pripažįstami neteisėtais (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. liepos 25 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimą administracinėje byloje Nr. I¹-2/2006, 2008 m. lapkričio 28 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimą administracinėje byloje Nr. I⁴⁴⁴-4/2008, 2013 m. gruodžio 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimą administracinėje byloje Nr. I⁵⁵²-22/2013 ir kt.), o atitinkamam teisėkūros subjektui viršijus jam teisės aktais suteiktą kompetenciją ir priėmus norminį administracinį aktą, kurį jis nėra įgaliotas priimti, kartu būtų pažeistas ir Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I⁴⁴⁴-4/2008, 2011 m. birželio 20 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I⁷⁵⁶-6/2011).

17. Pažymėtina, jog nustačius, kad ginčijamas teisinis reguliavimas galėjo būti įtvirtintas tik įstatyme, o ne poįstatyminiame teisės akte, yra pagrindas konstatuoti, jog Aplinkos ministerija neturi kompetencijos reguliuoti ginčo teisinių santykių, kadangi įstatymus Lietuvos Respublikoje leidžia tik Lietuvos Respublikos Seimas (Konstitucijos 67 str. 2 p.).

18. Kaip jau buvo minėta, įstatymų leidėjas negali pavesti poįstatyminiu teisės aktu reguliuoti tuos santykius, kurie gali būti reguliuojami tik įstatymu. Todėl, nustačiusi, jog ginčo teisiniai santykiai galėtų būti nustatyti tik įstatyme, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad nei Aplinkos ministerijos įvardytos Aplinkos apsaugos įstatymo 33 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostata, kurioje numatyta Aplinkos ministerijos pareigūnų, kitų įstatymų įgaliotų pareigūnų teisė pareikšti ieškinį, kai padaryta žalos valstybės interesams, nei Medžioklės įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostata, kurioje įtvirtinta Aplinkos ministerijos kompetencija tvirtinti Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisykles, nei Medžioklės įstatymo 17 straipsnio nuostata, pagal kurią fiziniai ir juridiniai asmenys, pažeidę šio įstatymo reikalavimus, atsako civiline, administracine arba baudžiamąja tvarka, nei jokios kitos įstatymų nuostatos negali pagrįsti Aplinkos ministerijos kompetencijos poįstatyminiame teisės akte nustatyti civilinės atsakomybės taikymą.

19. Apibendrinama tai, kas išdėstyta, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, jog nagrinėjamoje byloje nustačius, kad ginčijamas teisinis reguliavimas galėjo būti įtvirtintas tik įstatyme, o ne poįstatyminiame teisės akte, bei Aplinkos ministerijai neturint kompetencijos leisti įstatymus, Aplinkos ministerija, ginčijamoje Taisyklių nuostatoje įtvirtinusi civilinės atsakomybės taikymą (pareigą atlyginti žalą gamtai) asmenims, pažeidusiems ginčijamo Taisyklių punkto draudimą pasisavinti medžioklės plotų vienetu rastus nugaišusius, per susidūrimą su transporto priemonėmis ar dėl kitų priežasčių žuvusius medžiojamuosius gyvūnus ar jų dalis, apie tai nepranešus medžioklės plotų naudotojui ir kompetentingoms institucijoms bei negavus iš jų leidimo, pažeidė konstitucinius teisinės valstybės bei teisės aktų hierarchijos principus. Taigi yra pagrindas pripažinti, kad Taisyklių 58.36 punkto (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) bei 58.28 punkto (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) antrojo sakinio dalis, kurioje nustatyta, jog asmuo, paėmęs gyvūną, apie tai nepranešęs nustatyta tvarka, privalo atlyginti žalą gamtai, prieštarauja (prieštaravo) konstituciniam teisinės valstybės principui bei iš šio principo kylančiam teisės aktų hierarchijos principui.

V.

20. Minėta, jog pareiškėjai šioje norminėje administracinėje byloje iškėlė klausimą dėl ginčo nuostatos atitikties Civilinio kodekso 6.246–6.249 straipsnių nuostatoms bei konstituciniams teisinės valstybės, teisės aktų hierarchijos principams.

21. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje yra konstatavęs, jog kai yra keliamas norminio administracinio akto atitikties keliems aukštesnės galios teisės aktams (jų dalims) ar kelioms to paties teisės akto nuostatoms klausimas, norminio administracinio akto teisėtumo bylą nagrinėjantis administracinis teismas, konstatavęs norminio administracinio akto prieštaravimą vienai aukštesnės galios teisės akto nuostatai, nebeprivalo tirti norminio administracinio akto teisėtumo kitų aukštesnės galios teisės aktų nuostatų atžvilgiu (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. I⁴⁴⁴-02/2006, 2013 m. birželio 18 d. nutartį administracinėje byloje Nr. I²⁶¹-15/2013, kt.). Pagal ABTĮ 116 straipsnio 1 dalį norminis administracinis aktas (ar jo dalis) laikomas panaikintu ir paprastai negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbtas įsiteisėjęs administracinio teismo sprendimas dėl atitinkamo norminio akto (ar jo dalies) pripažinimo neteisėtu, nepriklausomai nuo to, keliems aukštesnės galios teisės aktams ar jų dalims prieštarauja ginčijamas norminis administracinis aktas.

22. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinei teisėjų kolegijai šioje byloje konstatavus, kad Taisyklių 58.36 punkto (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) bei 58.28 punkto (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) antrojo sakinio dalis, kurioje nustatyta, jog asmuo, paėmęs gyvūną, apie tai nepranešęs nustatyta tvarka, privalo atlyginti žalą gamtai, prieštarauja (prieštaravo) konstituciniam teisinės valstybės principui bei iš šio principo kylančiam teisės aktų hierarchijos principui, išnyksta poreikis tirti šios nuostatos atitiktį Civilinio kodekso nuostatoms.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 115 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 117 straipsnio 1 dalimi, išplėstinė teisėjų kolegija

n u s p r e n d ž i a :

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 258 „Dėl Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 58.36 punktas (2010 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. D1-768 redakcija) ta apimtimi, kuria numatyta, jog asmuo, paėmęs gyvūną, apie tai nepranešęs nustatyta tvarka, privalo atlyginti žalą gamtai, prieštaravo konstituciniam teisinės valstybės principui ir iš šio principo kylančiam teisės aktų hierarchijos principui.

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 258 „Dėl Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 58.28 punktas (2014 m. spalio 24 d. įsakymo Nr. D1-857 redakcija) ta apimtimi, kuria numatyta, jog asmuo, paėmęs gyvūną, apie tai nepranešęs nustatyta tvarka, privalo atlyginti žalą gamtai, prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui ir iš šio principo kylančiam teisės aktų hierarchijos principui.

Sprendimas neskundžiamas.

Sprendimas skelbiamas Teisės aktų registre.

Teisėjai

Audrius Bakaveckas

Anatolijus Baranovas

Irmantas Jarukaitis

Vaida Urmonaitė-Maculevičienė

Skirgailė Žalimienė